

Litteraria

Knjige goriške Mohorjeve družbe. Te dni je pričela Goriška Mohorjeva družba razpošiljati svojim udom, katerih je krog 25.000, letošnje štiri knjige, in sicer »Koledar za leto 1930«, drugi del Sienkiewiczevega romana »Quo vadis?« v prevodu dr. J. Glonarja, Josipa Trinka zbirko mladostnih spominov »Naši paglavci« in poljudno-znanstveno knjigo »Travnistvo«. Koledar je kakor običajno izpolnjen z raznimi pripovednimi, zabavnimi in poučnimi sestavki, zato pa je »Quo vadis?« lepo delo in uzoren prevod. Z največjim veseljem pa moramo pozdraviti Trinkovo knjigo, ki je prišla tako nepričakovano in po tako dolgem presledku. Josip Trinko, ki živi kot v pokojni profesor v Vidnu, je edini slovenski pesnik in pisatelj, rojen v Beneški Sloveniji in vzgojen v stari Italiji. Za časa Gregorčičevega delovanja, katerega iskren prijatelj je bil, je izdal svoje pesmi, potem le pa utihnil in mislil smo, da se ne bo več oglasil. Sedaj nas je presenetil z uspelim opisom drobnih zgodbic iz svoje mladosti v beneškem Tarčmunu.

»Ženski Svet«. Z dvanajsto številko je zaključil mesečnik »Ženski Svet« svoj letošnji osmi letnik in prvo leto izhajanja v Ljubljani. Zasnovan prvotno v Trstu kot glasilo slovenskega ženstva na Primorskem, se je že kmalu razvil do glasila vsega slovenskega ženstva in dosegel za naše razmere skoraj neverjetno naklado preko 18.000 izvodov. Toda skupno z ostalim slovenskim časopisjem so Italijani v začetku letošnjega leta prepovedali tudi »Ženskemu Svetu« nadaljno izhajanje in tako se je preselil v Ljubljano, kjer nadaljuje svoje delo na temeljih tržaške tradicije. Vseh 12 zvezkov letošnjega leta obsega brez prilog 400 strani teksta: povesti, novel in črtic, pesmi in poučnih sestavkov, ki zanimajo naše gospodinjice, dekleta, neveste in matere. Stalna rubrika mesečnika so »Obrazi in duše«, ki opisujejo znamenite slovenske in druge žene, pisateljice, pesnice, umetnice, igralke, vzgojiteljice, javne delavke itd. Med sotrudniki v vezani besedi je lepo število pesnic, ki se drugod večinoma ne uveljavljajo, kakor Vera Albrehtova, Anica (Černejeva) Ema Deisingerjeva, Dora Grudnova, Poldi Leskovčeva, Ruža Lucija (Pertotova) Maksa Samsova itd. Med pesniki pa najdemo imena: † Srečko Kosovel, Mirko Kunčič, Ksaver Meško, Radivoj Rehar, Gustav Strniša in druga. — Prav tako pa prevladujejo ženske tudi v prozi: Iva Breščakova, Lea Faturjeva, Milena Mohoričeva, Anka Nikoličeva, Pavla Rovanova, a vmes se oglašajo tudi pisatelji: † Srečko Kosovel, Gustav Strniša, Črtomir Zorec in Ivan Zorec. Vsebinska je torej dokaj pestra, a tudi prav različne literarne cene, tako da bi malo bolj skrbna izbira bila zelo priporočljiva. Z ozirom na veliko razširjenost in veliko naklado revije bi pa bilo tudi želeli, da bi se list čimprej dvignil iz sedanje povprečnosti in često tudi podpovprečnosti v zares vodilno in višje pomembno žensko glasilo slovenske zemlje.

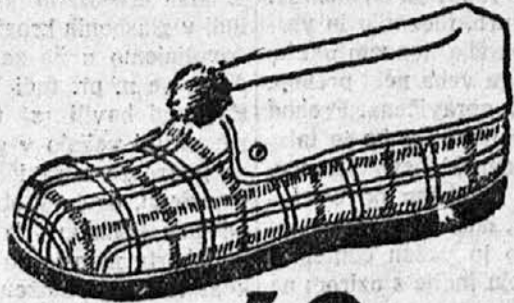
»Domači Prijatelj« in »Naš obzor«. V četrtem letu si je »Domači Prijatelj«, ki je bil ustanovljen zato, da bi zadostil potrebi naprednega družinskega mesečnika in nadaljeval tam, kjer je njegov istoimenski predhodnik Zofke Kvedrove za časa vojne prenehal, pridružil še revijo za odrasle mladino »Naš obzor«. Mogoče pa je ravno to njegovo dvojno lice pripomoglo do tega, da ni mogel zmagati ne enega ne drugega in je tako postal še bolj suhoparen kakor je bil prvi dve leti. Kar smo povedali o »Ženskemu Svetu« velja namreč v polni meri ali pa še bolj tudi za »Domačega Prijatelja« in prilogo »Naš obzor«. Obema bi bila potrebna večja rigoroznost pri izbihi gradiva, posebno leposlovnega in v »Našem obzoru« tudi poljudno-znanstvenega. Ako se to ne zgodi in ako se obe reviji ne ločita, je škoda za trud in napor, čeprav bi Slovenci sicer zelo potrebovali zares dober napreden družinski mesečnik, kakršna sta n. pr. »Mladika« in goriška »Družina«.

Vladimir Kapus: *Pesmi iz prirode*. Naposled smo po vsem mogočem dobili Slovenci še zbirko pesmi o živalih. Štirideset jih je v svojih verzih opisal znani ljubski pisatelj Vladimir Kapus in jih nazival v »Pesmih iz prirode«, katere je opremil akad. slikar in kipar Niko Pirnat z 20 ilustracijami. Knjiga je izšla v samoza- ložbi v Ljubljani.

HUMANIK

Priporočljiva

božična - darila

48-

129-

Šomodski Slovenci

SLOVENSKE NASELBINE KROG ŠURDA IN TARANJA NA MADŽARSKEM. UMIRANJE ZADNJIH OSTANKOV. — PREKMURSKI HRVAT.

V članku o porabskih Slovencih smo povedali, kako vedno bolj in bolj gine naša beseda ob zeleni Rabi, kako se od vzhoda širi madžarščina, od zapada pa nemščina. Toda o porabskih Slovencih vé danes vsaj pretežni del naše inteligence in so bili tudi predmet mnogih prizadevanj in razprav na mirovni konferenci v Parizu. O šomodskih Slovencih pa se v našem časopisju od l. 1905., ko je bil Anton Trstenjak izdal svojo zanimivo brošuro »Slovenci v šomodski županiji na Ogrskem«, sploh ni več pisalo.

Šomodska županija (szamocsvarmégye), ki je po mirovni pogodbi v Trianonu v celoti pripadla novi madžarski državi, se razprostira vzhodno in severno od Mure in Drave onstran naše Kotoribe v Medmurju. Slovenske naselbine se pa na tem ozemlju delijo v dva ločena dela, v one krog Šurda in one krog Nagy Otáda in so nastale za časa ogrske protireformacije. Takrat so se tisoči prekmurških Slovencev izselili iz sedanje Slovenske Krajine, kjer so bili protestanti neusmiljeno preganjani in si poiskali zatočišča v šomodski županiji, kjer je bilo dovoljeno oznanjati Lutrov nauk. Svoje središče so si ustanovili v Šurdu in imeli tam tudi svojo osrednjo evangeličansko župnijo. Od l. 1755. do l. 1779. je župnikoval tam celo Stefan Küzmič, znamenit slovenski prekmurški nabožni pisatelj.

Okolica Šurda je bila takrat popolnoma slovenska. Slovenci so prebivali v enajstih izključno slovenskih vasi: v Mihalovcih (Mihály), Šandrovcih (Sand) Lisi (Liszo), Št. Petru (Št. Péter), Bukovcih (Bükkösd), Št. Pavlu (Št. Pál), Porogu (Porrog), Patarovcih (Pat), Kraljevcih (Št. Király), Vesi (Vese) in Brinju (Berény) in šteli 15 do 20 tisoč duš. Proglasitev verske svobode je pa povzročila, da so se mnogi vrnili v prvotno domovino, v Prekmurje, drugi, ki so ostali, so se pa tekom časa več ali manj popolnoma pomadžarili. Danes je tam še prav malo ljudi, ki bi znali slovensko, ostal pa je slog hiš, narodna noša, ostali so pa naposled tudi običaji in priljki, kakor Kühar, Loncsar itd.

Še bolj na vzhodu se je pa naselila druga skupina prekmurških Slovencev. Južno od mesta Nagy Atád so si ustanovili središče v vasi Taranj in šteli več tisoč duš. V razliko od šurdskih Slovencev pa so taranjski ohranili slovenski jezik še do danes. L. 1900. jih je v vasi Taranj celo madžarska statistika našla 1597, leta 1910 še 911, poslej pa jih je enostavno

»pomadžarila«. V resnici je pa še danes v Taranju in okolici par tisoč Slovencev, ki so si ohranili jezik, običaje in prekmurško (staro) narodno nošo. Njihova rodbinska imena so: Družin, Dravec, Zadravec, Bognar, Lovrenčič, Sever itd. Šola, učitelj, cerkev, vse je seveda strogo madžarsko in o narodni zavednosti ni govora. Vendar pa prejemajo nekateri še vedno prekmurske evangeličanske tiskovine, kakor »Düševni list«, koledarje, molitvenike itd. Pritjiska s strani Madžarov pa tu ni. Madžari se le preveč zavedajo, da jim ta zadnji slovenski drobci brez vsake zveze s kompaktnim slovenskim ozemljem in s svobodno Jugoslavijo, ni nevaren in da bo v doglednem času docela potonil v njihovem morju.

Tako smo Slovenci tudi tu izgubili v nekaj stoletjih nad 20.000 svojih bratov. Utonili so, kakor marsikje drugod in »našiči so le še grobovi«. Bolj močno in kompaktno pa so v šomodski županiji naseljeni Hrvati, ki so združeni najbolj v takozvanem Hrvatskem Prekmurju krog Legrada in Žakanja ter imajo neposredne stike z Medmurjem in hrvatskim Podravjem v Jugoslaviji. Toda tudi usoda hrvatskih Prekmurcev je zapečatená. Tudi oni se ne bodo mogli vzdržati madžarskemu pritisku, ki jim odreka vsako nacionalno pravico prav tako kakor porabskim Slovencem.

Za Božič.

2158

Poznate naše cene? Ako ne, prepričajte se sami, kako je pri nas vse ceno. Prosti ogled. Nikogar se ne sili k nakupu. Prodaja tudi na obroke. Izložbe so ob nedeljah celi dan odprte.

M. JLGGER-JEV SIN
urar in juvelir,
Maribor, Gosposka 15.

Čudaški zdravnik

Londonsko sodišče bo moralo te dni razsoditi v zelo čudnem in zamotanem zapuščinskem procesu. Gre namreč za 50.000 funtov šterlingov nekega učenega čudaka, ki je kljub svojemu bogastvu živel zadnje dni kot prosjak in so njegovo premoženje čisto slučajno našli in sicer šele štiri mesece po njegovi smrti in še to pod zelo čudnimi okolnostmi. In za to premoženje se pravdate sedaj nečak pokojnika dr. Foster ter knjigarnar Elias.

Pokojnik je bil v svojih mladih letih zdravnik. Rodom iz francoske Alzacije, se je preselil v Anglijo in se nastanil v siromašnem delu Londona. V svojih najboljših letih je opustil svojo zdravniško prakso in se bavil kasneje večinoma z alkemijo. Po njegovi smrti so našli v njegovem stanovanju ogromno množino knjig, večinoma v hebrejskem jeziku. Celia vrsta teh knjig se bavi s problemom delanja zlata. Čim bolj se je staral, tembolj se je zdravnik odtujil od ljudi in je odpustil celo svojega edinega slugo, dočim njegova gospodinja ni smela prekoratiči praga njegovega laboratorija. Hrano je dobival skozi neko odprtino na vratih. Zadnjih pet let pa se zdravnik sploh ni več pokazal iz laboratorija. Gospodinja je nekega dne opazila, da je živež na mizi nedotaknjen. Ko so siloma odprli vrata, so našli starca mrtvega na kupu knjig. Po laboratoriju je bilo vse razmetano. Najprej so mislili, da gre za zločin, preiskava pa je dognala, da je umrl starec naravne smrti. Preiskali so ves laboratorij, da bi našli oporoko, a brez uspeha. Našli so samo nekaj denarja. Pokojnikov nečak dr. Foster je prevzel knjige in jih ponudil knjigarnarju Eliasu, ki jih je kupil za prav nizko ceno. Tri mesece po starčevi smrti pa je našel knjigarnar v svoje veliko presenečenje v neki bibliji veliko množino bankovcev. Posamezne stranice so bile zlepljene, vmes pa so bili bankovci. Knjigarnar se je nato takoj obrnil na dr. Fosterja s predlogom, da si razdelita ta denar. Toda pokojnikov nečak se je postavil na stališče, da je to zapuščina pokojnega zdravnika, ki pripada njemu. Ker pa knjigarnar denarja ni hotel izročiti, je prišlo do pravde in se razsodba sodišča pričakuje z velikim zanimanjem.

Petelnova očala so najboljša!

Tretji vseslovenski zdravniški kongres se bo v smislu sklepa uprave Vseslovenske zdravniške zveze vršil meseca sept. 1930 v Splitu. Kralj Aleksander je prevzel pokroviteljstvo nad kongresom.